

Другарице и другови,

Пред нама је изложба о Димитрију Туцовићу. Фотографије из личног и друштвеног живота, документи и списи, па и изложена уметничка дела на свој начин нам дочаравају личност чији су живот и дело били складно повезани једним суштинским начелом: начелом радничке борбе.

Овде се то јасно види већ од предмета који се тичу Туцовићевих младеначких дана. Као ђак, он је у напредном покрету. Касније, он је са радничким масама увек тамо где се води драматична битка против беде и експлоатације, а за правду и свеколики напредак. Митинзи, штрајкови и демонстрације оне су ситуације у којима ћемо га најчешће застићи. Туцовић је раднички борац који страсно верује у радничку ствар, али и борац којем се искрено верује.

Онако како дела, Туцовић и пише. Призоре са радничких зборована на Славији, или са првомајских прослава, свеједно, допуњују овде изложени примерци „Радничких новина“, „Борбе“ и других радничких гласила. Они нам сведоче да се напоредо са непосредном акцијом уобличавала дубока, револуционарна мисао радничке борбе. И једно и друго давало је печат своме времену, без обзира на то што је било далеко од дворова, династија и друштвене елите ондашње Србије. Раднички покрет, у чијем је средишту Туцовић несумњиво и као непосредни покретач и организатор и као интелектуални вођа, био је изван свега тога, али у правом колосеку историје.

Туцовић наставља, и у хронолошком смислу и по суштини, социјалистичку мисао која се са Светозаром рађала у Србији. Он је ближе изворном марксизму, развија га у друштвеним околностима заостале Србије и њене младе радничке класе. У социјалистичком радничком покрету делује са њим више изразитих и богатих индивидуалности, међу којима су Радован Драговић и Душан Поповић свакако најистакнутији. Али Туцовићева улога у теоријском обликовању социјалистичког покрета у Србији и усмеравању политичке линије Српске социјалдемократске партије — чији је први секретар једно време био — одлучујућа је. Тито је на следећи начин оценио Туцовићеву појаву: „Полазећи од марксистичког схватања, Туцовић гради и органи-

* Изложба је отворена у Београду, у аули Дома синдиката, 12. маја 1981. године.

зује чврсту партију и класни раднички покрет, усмеравајући га и дајући му револуционарну оријентацију.“ Модерни раднички покрет Србије може с правом сматрати Туцовића својим утемељитељем.

Изложени предмети упутиће нас и на Туцовићево деловање на међународној сцени, у оквирима европског радничког покрета. Крупна питања која је покретао и разматрао са позиција марксизма — питања као што су однос партије и синдиката, критика колонијалне политике и милитаризма, оспоравање идеја аустромарксизма, изградња балканског федерализма и друга — учиниће га познатом и признатом фигуром у међународном радничком покрету.

У одлучујућим данима — када су његовом народу били угрожени слобода и независност — Туцовић ће узети пушку у руке и стати у прве редове и те борбе. Оцу Јеврему писао је 1914. са фронта: „Што се мене тиче, ја ћу полако, паметно, као што ме знате. Али, нећу ни сада, као што нисам никада, ни помишљати да се склањам од судбине која прати цео народ.“

Туцовић и његови саборци социјалисти оставили су богато и драгоцено наслеђе, које је било важна подлога и у оснивању Комунистичке партије Југославије и чинилац у њеној даљој револуционарној изградњи.

Обележавањем 100-годишњице његовог рођења свестрано осветљавамо време организовања и стварања класног радничког покрета у Србији, његове циљеве и домаћаје.

И ова изложба Историјског музеја Србије — коју су врло прегледно, и са добрим познавањем историје социјалистичког покрета, припремили сарадници Музеја, са кустосом Ђорђем Митровићем на челу — прилог је том настојању.